

Raadsbrief ter informatie

Postadres:
Gemeente Almelo
Postbus 5100
7600 GC Almelo

Aan de raad van de gemeente Almelo

Bijlage
N.v.t.

Behandeld door
K.A. Dijkema

Datum
10 oktober 2024

Onderwerp
Aanpak financieel tekort 2026 en verder

Geachte leden van de raad,

Bij de bespreking van de Perspectiefnota 2025-2028 hebben we gesproken over de financiële situatie van onze gemeente in de komende jaren. U vroeg ons naar onze ideeën voor het oplossen van de tekorten in 2026 en daarna. Zoals toegezegd sturen wij u daarover deze brief, die hoort bij de Programmabegroting 2025. In deze brief leggen we uit hoe we de verwachte tekorten vanaf 2026 gaan aanpakken.

Tekorten in 2026 ondanks stevige maatregelen

Het is al langere tijd duidelijk dat gemeenten de komende jaren minder te besteden hebben. Dat geldt ook voor Almelo. Het Rijk geeft de gemeenten minder geld en aan de andere kant stijgen onder meer de kosten voor Jeugdzorg en Wmo flink. We maakten voorafgaand aan de Programmabegroting 2024 afspraken met u over de manier waarop we de financiële tekorten die hierdoor ontstaan kunnen oplossen (de zoekrichtingen). De eerste resultaten hiervan staan in de Perspectiefnota 2025-2028. In de Programmabegroting 2025 is dit verder uitgewerkt in een fors maatregelenpakket.

De maatregelen die we voorstellen hebben de komende jaren vooral gevolgen voor het sociaal domein en we ontkomen niet aan een verhoging van de gemeentelijke belastingen (OZB). Hiermee lukt het ons de begroting voor 2025 sluitend te krijgen. Maar het tekort loopt ondanks deze stevige maatregelen nog verder op: in 2026 verwachten we structureel 12,7 miljoen euro minder te besteden te hebben dan in 2025. Dit bedrag loopt op tot bijna 17,0 miljoen euro in 2028.

Oorzaken en dilemma's

Eén van de oorzaken van het tekort is dat het Rijk zich niet houdt aan de Gemeentewet. Volgens artikel 108 van de Gemeentewet krijgen gemeenten namelijk de kosten voor de uitvoering van taken die zij in opdracht van het Rijk uitvoeren vergoed. Dat gebeurt echter niet. Ook als we maximaal gebruik maken van de ruimte die we hebben in de manier waarop we de taken uitvoeren, komen we niet uit met de middelen die we daarvoor van het Rijk krijgen.

Helaas blijkt uit het Regeerprogramma dat het nieuwe kabinet geen aanvullende actie heeft ondernomen om het begrotingstekort van de gemeenten te verkleinen. Daarmee blijft de onbalans tussen taken en middelen in stand.

We staan met de rug tegen de muur door de opstelling van het Rijk. En tegelijkertijd is niks doen geen optie. Het ligt voor de hand om de oplossing vooral daar te zoeken waar het Rijk de problemen veroorzaakt: in de taken die we in opdracht van het Rijk uitvoeren (de medebewindstaken). Dat gaan we doen op een manier die we naar onze inwoners, naar u en naar onszelf kunnen verantwoorden. De gemeente blijft het vangnet van zorg en ondersteuning voor wie niet zonder kan.

We bieden hulp en stimulans aan hen die leven in armoede en in kwetsbaarheid. We helpen bij het voorkomen en bestrijden van schulden, het verlagen van laaggeletterdheid, het vinden van betaald werk en de zorg voor een fatsoenlijke maaltijd. Kortom: we houden een ondergrens voor ogen bij het nadenken over extra maatregelen.

Oplossingsrichtingen

Samengevat gaan we drie dingen doen:

1. We blijven samen met andere gemeenten, bijvoorbeeld binnen de VNG en de G40, bij het Rijk aandringen om de financiële problemen op te lossen die het Rijk veroorzaakt. We sluiten een juridische procedure tegen het Rijk of het teruggeven van taken niet uit.
2. We voeren de maatregelen uit waartoe u in de Programmabegroting 2025 besluit en volgen het effect daarvan.
3. We werken aan de hand van een aantal uitgangspunten maatregelen uit voor de slechtst denkbare situatie dat we - aanvullend - nog 15 miljoen euro¹ moeten bezuinigen vanaf 2026.

Uitgangspunten voor bezuinigingen

We gaan een bedrag van ongeveer 2 miljoen euro besparen op onderhoud/beheer, verbonden partijen, door fasering van werkzaamheden en/of kostprijs-dekkende uitvoering van een aantal van onze taken.

Daarnaast bezuinigen we ongeveer 13 miljoen euro op de taken die we binnen de zorgtaken voor het Rijk uitvoeren.

1. We kiezen voor producten die het grootste effect hebben én waarvan de werking bewezen is. Dat betekent dat bepaalde zorgproducten niet meer geleverd gaan worden.
2. We controleren beter of zorg daadwerkelijk geleverd is en meten waar dat kan of het effect heeft gehad.
3. We maken keuzes: niet alles wat we doen is voor iedereen en doen we overal. Waar inwoners zelf in staat zijn zorg te betalen, betalen we dat als gemeente niet meer (helemaal). Ook bieden we voorzieningen en bepaalde zorgproducten vooral aan bepaalde doelgroepen en op plaatsen waar het effect het grootst is.
4. De omvang van het budget is bepalend voor inkoop- en aanbestedingsprocedures.
5. Waar dat kan geven we eenmalig een indicatie af; we indiceren niet onnodig opnieuw bij zorgtrajecten, vooral in de jeugdzorg.
6. We onderzoeken of we een maximum kunnen stellen aan de kosten voor maatwerkoplossingen.
7. We onderzoeken of we nog meer componenten van onze zorg goedkoper zelf kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld algemene voorzieningen.
8. De instroom van zorgvragers remmen we actief af door voorstellen te doen in de huisvestingsverordening.

Daarnaast vergroten we op de onderstaande manieren het financieel rendement.

1. We onderzoeken of we meer structurele uitgaven kunnen betalen uit specifieke uitkeringen.
2. Als specifieke uitkeringen worden omgezet naar (structurele) middelen in de Algemene Uitkering kijken we of we de taken blijven uitvoeren.
3. We onderzoeken of er naast de bestaande en bekende specifieke uitkeringen nog andere incidentele middelen zijn die we slimmer kunnen inzetten of kunnen aanvragen.
4. We bevragen medewerkers, organisaties, adviesraden en andere partners (evt. andere gemeenten), over maatregelen en ideeën die besparingen opleveren.

Op basis van deze uitgangspunten stellen we een aanvullend maatregelenpakket samen dat we in de Perspectiefnota 2026 aan u presenteren.

Zicht op effecten

Ons uitgangspunt blijft dat de uitgaven die we doen bijdragen aan de doelen en maatschappelijke effecten die we voor ogen hebben met ons beleid. Andersom geldt dat ook. We kunnen forse

¹ Het structurele tekort dat we op dit moment verwachten in 2026 is 12,7 miljoen euro (zie ook Programmabegroting 2025). Omdat dit bedrag nog een aantal keren zal worden aangepast en omdat het tekort dat we verwachten de komende jaren verder oploopt, bereiden we een pakket voor van 15 miljoen euro.

bezuinigingen de komende jaren niet voorkomen. We onderzoeken wel hoe we dit kunnen doen met zo min mogelijk schade aan de doelen en de maatschappelijke effecten die we met ons beleid voor ogen hebben. Daarom vinden we twee zaken belangrijk.

Ten eerste gaan we beter volgen hoe de stad zich sociaal ontwikkelt. We willen weten welke cijfers en onderzoeken ons daar meer inzicht in geven. Deze cijfers gaan we ook regelmatig op een rij zetten of zelf onderzoeken.

In samenhang daarmee vinden we het ook belangrijk om beter te weten wat de belangrijkste opgaven zijn voor een positieve ontwikkeling van Almelo als aantrekkelijke stad en stad in balans. Waar moeten we dan focus op leggen, in investeren, wat heeft het meeste effect en wat is dan ook minder belangrijk? Dat helpt ons bij het maken van de beste - of minst slechte - keuzes. Daarom doen we hier in aanloop naar de Perspectiefnota 2026 onderzoek naar.

We nemen dit punt ook mee in de gesprekken met onze gesubsidieerde instellingen. Bij het maken van keuzes, bijvoorbeeld naar aanleiding van de verlaagde indexering van de subsidies, zal onze uitvraag steeds gericht zijn op een aanbod aan doelgroepen en op plaatsen met het grootste effect.

Gevolgen voor inwoners: prioriteiten stellen

Het kan niet anders dan dat de voorgestelde maatregelen vergaande gevolgen hebben voor onze inwoners. Bij de uitwerking van de besparingsmaatregelen brengen we ook de maatschappelijke gevolgen in beeld. En we zetten in op zorgvuldige communicatie: partners en inwoners die gevolgen gaan ondervinden van de maatregelen gaan we daarover tijdig en helder informeren.

We kunnen niet uitsluiten dat we moeten kiezen wie voorrang krijgt bij een deel van ons zorg- en ondersteuningsaanbod. Dit willen en moeten we duidelijk kunnen uitleggen aan onze inwoners. We gaan daarom uitwerken op welke manier we bepalen wie als eerst ondersteund wordt en wie moet wachten.

Betrokkenheid van uw raad

Als het financiële perspectief vanuit het Rijk niet wijzigt staan we volgend jaar samen voor moeilijke besluiten voor de toekomst van onze stad en onze inwoners. We ondersteunen graag een goed debat daarover. Daarom bieden we aan een aantal kennissessies te organiseren in november/december over het sociaal domein en februari/maart over stad in balans en aantrekkelijke stad.

We verzoeken u deze brief te betrekken bij de behandeling van de Programmabegroting 2025.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Almelo,
de secretaris, de burgemeester,

J. Dijkstra

R.T.A. Korteland